

Фоча

Рођен сам 1968. године. Живио сам у једном селу, општина Фоча, са својим оцем, мајком, двојцом браће и сестрама.

Прије рата било је тешко наћи добар посао. Зависи од школе, коју си школу имао завршену, и како је се ко могао снаћи. Код нас је пољопривреда била најважнија. Већина људи је радило пољопривреду, шумарство јер је шумска индустрија била развијена. Босна је имала јаку економију, само што је са том економијом располагала бивша Југославија. Све је ишло у Београд, па из Београда за Босну. То је проблем био. Ја сам по занимању био возач, аутопревозник. Радио сам пуно, и на пољопривреди и на свему. Све сам стизао. Био је добар стандард живота. Добре су плате биле, није било скупо, могло се живјети добро.

Поготово деведесетих година када је Марковић био на власти, он је усталио велики стандард.

Највећи проблеми и највеће бриге за моје чланове породице су били само рад и ништа друго.

Код нас је било мјешовито становништво, православно и муслиманско, бошњачко становништво. Ја мислим око 60% - 40% да је било више муслиманског становништва. Ништа Хрвата, њих је можда три до четири посто било.

Можда неки доктори и тако нешто.

Био је врло добар однос између људи различитих религија, све до деведесетих година без икаквих проблема. Помагали једни друге. Ја сам имао пуно примјера, пошто сам био возач. Останем у квари са камионом и наиђе човек који је православац. Стане и остане по пар сати код мене, док не поправим мој камион. Уопште није нико постављао питање које си религије.

чим су почеле странке, онда је кренуло наопако. Кад су почеле странке СДС, СДА, ХДЗ, одмах су почеле подјеле. На примјер у Фочи од 91. године био је аутобус који је ишао, посебно за Муслимане, посебно за Србе, један за другим иде. Нису се заједно више почели ни превозити.

Да ће бити рата у Босни осјетио сам први пут крајем 91. године. Дало ми је до знања, велике концентрације војске које су ишле према Хрватској, када је био рат између Хрвата и Срба. На мостарском ратишту су огромни тенкови прелазили и пуно се пуцало. Пролазио сам с камионом, често сам заустављен, малтретиран, сав транспорт који сам возио прегледан је на барикадама. Било шта да сам превозио, све је прегледано и претресано.

Негдје почетком 92. године, у фебруару или марту почело је да се осјећа да ће бити рат. Све док није почело у априлу. Они су већ били окренули све цијеви, с околних брда, и почели су пуцати у правцу наших кућа.

Тачно 6. априла проглашено је ратно стање.

Кад је Фоча пала, и све било попаљено, Муслимани били протјерани, а ми остали, онда је се мало смирило стање. Онда су дали ултиматум, српске власти код нас, да се преда наоружање. Предали смо доста ловачког наоружања, пушака, пиштоља што смо имали, све на дозволе. Имам четири те потврде од наоружања што сам предао српским властима.

Долазила ми је српска полиција и на врата, али били су ми лични познаници, моје колеге, превозници. Нисам од њих малтретиран, никако. Односили су се коректно према нама. Према мојој породици бар. Тако је било, све док није дошла војска из Србије. Када је дошла непозната војска из Србије, рекли су

нам комшије наше, који су били Срби, да би најбоље било да кренемо од куће, да не би дошло до покоља. И тако у ноћи смо избјегли из куће. Све до тада, живио сам у некој нади да ћу остати код своје куће.

Ми смо отишли 18 километара од куће, на наше имање које је смјештено у планини. Читава фамилија је била горе.

Имали смо викендицу на имању нашем и живили смо у њој, али било је пуно опасно, зато што се пуно гранатирало од Приједора, Фоче, из околице, са свих страна.

Само је отац остао иза нас, једно мјесец дана је био доле, али је и он послјије, када су већ напали село, избјегао код нас у планину. На планини смо били све до јула мјесеца.

Ту смо били у обручу, па су нас почели нападати и са границе Црне Горе.

Изводили су сваки дан нападе, пуцали су по нама гдје смо били стационирани. Пошто су они пуно пуцали и моја сестра је приликом бјежања у шуму пала, моја мајка је мислила да ју је погодио метак. Кад је мајка видјела да је пала одмах је дошло до срчаног удара, јер је контала да је погођена моја сестра. Живила је можда три дана, послјије тога је умрла. Закопали смо је на насем имању.

Мој отац је крајем јула кренуо према Игману, са мојом сестром и братом, и путовао је девет дана до Игмана. Након мјесец дана мој најстарији брат је отишао са једном групом исто према Игману. У путу су ударали на засједе и пуцало се по њима. Имали су хране за можда три до четири дана, јер нису могли за девет дана понијети храну са собом, тако да су се морали сналазити у путу. Мој брат је успио доћи до Витеза, ту је нашао уточиште.

Ја и моја два брата остали смо на тој планини. Горе је било нешто стоке, и ми смо покушали ту мало да спасимо, али није могло. Са имања сам могао видјети своју кућу. Изгорјела је негдје у августу мјесецу. Све наше што смо имали, стаје од стоке, гараже од камиона, ауто, све је попаљено, све је изгорило. Све је то попаљено од стране српске војске и ове што је дошла из Црне Горе. Они су палили већином.

Српске комшије које су живјеле са нама, биле су увијек добре према нама. Сарађивали су са нама, говорили су нам да ли ће нас напасти. А ови који су били из Црне Горе, Србије. Они нису ваљали, они су редом све убијали.

Када смо кренули могло се понијети само нешто робе, да имаш у случају кише се пресвући, прибор за личну хигијену, можда неко ћебе, ништа више.

човјек је се тада осјећао тешко, јер видиш како ти све гори што си стицао пуно година. У некој паници не знаш на коју страну да кренеш, у окружењу си, не знаш гдје ти је излаз.

Ишли смо преко Зеленгоре према Игману, девет дана, све пјешке. Био је то јуни, август. Били смо нападнути када смо кренули према излазу преко Игмана. Тада сам и рањен тешко био, па сам дошао у мјесто Трново, и ту ми је указана прва љекарска помоћ, а све до тада сам се лијечио сам. Онда су ме из Трнова пребацили на Игман. Горе сам у стационару лежао мјесец дана, док се нисам опоравио. Цијело вријеме о својима ништа нисам знао, ни гдје су, ни шта су.

Кад сам се опоравио, онда смо покрај Сарајева дошли на планину Игман. Нисмо у град улазили, јер је био окружен. И онда смо имали излаз преко Тарчина, Кисељака, Витеза за Зеницу. До Зенице смо тај коридор могли ићи. Путовали смо нешто пјешке, нешто аутобусима и стигли смо за један дан.

Када сам дошао у Зеницу, чим сам се мало опоравио, одмах сам мобилисан и прикључен армији на Игману.

У Зеници су ми остали отац, брат и сестра, а најстарији брат је био у Витезу. Тамо је био у некој школи смјештен и није знао да су отац, сестра и брат у Зеници. Након можда мјесец, два, Црвени крст га је пребацио у Зеницу и спојио га са породицом.

Ја сам на Игману био до децембра. Крајем децембра 92. године сам прешао у Зеницу. У Зеници је била основана хрватска војска, па сам се прикључио хрватској војсци ХОС, Хрватске Оружане Снаге, која је била у саставу Армије БиХ. Нисам имао шансе да не учествујем у армији, јер полиција је силом гонила у рат. Али, поново не бих желио учествовати, јер сам се осјећао тешко знајући да су људи против којих се борим моје бивше комшије.

У Армији су били тешки услови на почетку. Храна је у почетку била добра, али одјећа, обућа, све је то било слабо. Није било ни оружја, ни муниције. што се тиче цивилног становништва, увијек сам коректно поступао, јер сам увијек помишљао на своју породицу. А што се тиче борби са непријатељским војником, ту сам давао све од себе, јер човјек који пуца на мене, чим је спреман убити мене, он је спреман убити и моју породицу.

Током рата сам на Игману имао контакт са међународним снагама. Ја мислим да су били француски УН. Они су нам говорили како треба поступати према рањеном непријатељском војнику. Они су нас обилазили стално, али њихова појава није промијенила ситуацију.

Армију сам напустио 94. године, и демобилисан сам као ратни војни инвалид.

Сада живим у избјегличком кампу.

Моја фамилија је била прво смјештена у једној школи, гдје су годину дана и два мјесеца патили спавајући на ђачким клупама. Само једна дека је била испод њих и једна дека на њима.

И онда, тражили су породице гдје је неко настрадао у рату, ако је неко погинуо, умро приликом покрета од куће, ради предности за прелазак у камп. Тако су и смјештени у камп.

Ја и мој брат смо били у Армији, и тек смо негдје у шестом мјесецу 93. године добили дозволу да можемо спавати код своје породице.

У овом кампу живим од маја 93. године све до данас. Своју жену сам упознао у избјеглиштву и оженио сам се са њом у децембру 1995. године.

Као у сваком кампу и у овом је живот тежак. Психичко оптерећење је бити у кампу, а имам и физичких проблема зато што сам рањен.

Не ради се, вријеме проводим тако што се трудим да нешто радим, али то је све, није рјешење за рад.

Највеће су бриге што немаш своју кућу, немаш посао, ниси осигуран. А и ово све што радиш, то је све на црно.

Тако да и што се тиче планова за моју будућност, још увијек не знам шта бих одлучио.

Добрих ствари у току рата није било. Једино што сам упознао добрих пријатеља, ништа више.

Неки су имали интереса од рата, јер има оних људи који су научили да живе од пљачке, и чим су нас покренули од кућа, одмах су опљачкали наше имовине.

Када би имао прилику, ја бих се вратио кући. Али, само под условом да буде заједничка војска и полиција. Ако остане оваква ситуација, не вјерујем да ће бити могућности да се вратимо кући.

Ја се надам да се може поново живјети у миру као и прије. Требало би да може, само да се уклоне ратни злочинци и све би било другачије. Јер, онај ко је починио зла, за њега нема више мјеста у Босни.

И у српској страни има пуно поштених људи који су можда исто мог мишљења.

Рат у Босни је био због политике и мржње. Убачена је мржња међу људе. Ја мислим да је само то.

Армија ЈНА је највише крива за рат, она је насрнула на свој народ. Она да је била свјесна, не би уопште кренула на људе који су у њој. И ја сам био у армији и био сам њен примјеран војник.

Народ је вјеровао у армију, а на крају је армија кренула против свега, и против оних који су вјеровали у њу.

Ишло се по изјавама српских лидера да се уништи једна вјера, једна нација. Јер они су изјављивали јавно на телевизији да ће нестати један народ. Караджић је лично изјављивао прије рата да ће нестати муслимански народ. Он је конто можда за 24 сата да нас нестане скроз. Ал не може. Један народ, било који, тешко је истријебити.

Ја нисам никад гледао ко је које религије. Волио сам увијек са сваким дружење, уопште ми није било важно које је религије.

Већина људи сада практикује своју религију различито, другачије него прије рата. Више људи иде у джамију и тако то. Ја лично не пратим, у мене исто све и прије рата и послје. Дружим се са свим религијама као и прије рата.

Сматрам са национални идентитет није добра ствар, јер доводи само да подјеле, а то није добро.

Већина људи није знала ко му је пријатељ, а ко му је непријатељ, све док није рат избио. Ми смо стварно пуно вјеровали тој српској религији. Лично, и ја сам вјеровао у њих. Превише, бога ми. Али бога ми, времена су учинила своје. Зато сам дошао од Фоче до Зенице, што сам пуно вјеровао у српску религију.

Када гледам уназад како је рат протекао, пуно се промијенило од почетка рата до сада. Почетак је био сваки тежак. Није се имало оружја, муниције, одјеће, обуће, што се тиче војске. А сада је армија усавршена, има све од одјеће, обуће, наоружања, хране. Стандард армије је сад висок.

Сада је потребно да што хитније крене привреда, јер иначе, тежак је опстанак у Босни поготово због велике незапослености.

И политичка ситуација је тешка, слабо се назиру промјене. Није баш тешко као прије, али слаби су помаци.

Јер, народ се не враћа. Имате нпр. случај Јајце. Људи би се требали вратити својим кућама, али та политика још увијек кочи.

Ипак је све до политике, а најмање до људи. Лидери су и изазвали рат у Босни. Све због непоразума ми смо покренути од својих кућа. Ја мислим да су они могли спријечити рат.

што се мене тиче ја бих волио да не буде више рата. Сад ова политика која је, ко зна шта може да буде. Могуће је да га поново буде, све је могуће.

Мени је било добро и у старој Југославији, а не знам шта ће бити у новој Босни.

Пуно сам радио, имао сам доста и пара и свега, а сад пуно радим а немам пара.

Моје највећа жеља сада је, да се вратим својој кући. Читав живот сам везан за Босну. Волио бих остати у Босни, волио бих да постане богата земља, дај боже.

Али, када би поново био почетак рата, гледао бих само да бјежим за треће земље. Одмах, само бих то тражио.

Једина моја порука за читаоце је, да се захвалим свим људима који су нам помогли у Босни, који су нам помогли у храни, одјећи, јер да није било њих тешко би изашли из кризе. Рат није нигдје добро дошао, и да је свака земља сретна у којој се не ратује. То бих једино поручио читаоцима.

<< Назад